

ASSAIG

David Mackay,
Català de retruc.
EDICIONS DE 1984.
Barcelona, 2005.

Potser, d'entrada, el millor seria situar el personatge per als llocs en la matèria. Al capdavant aquest és un llibre de memòries, que també podríem definir com a recorregut arquitectònic-sentimental per les ciutats de l'autor: Londres, Dublín, Glasgow, Barcelona, Berlín... En cadascuna, l'aproximació és doble: d'una banda, els apunts biogràfics d'una vida i una ascendència poc habituals; de l'altra, els projectes arquitectònics o urbanístics que han possibilitat a Mackay el retorn a paisatges d'infantesa i joventut. David Mackay és la segona ema del prestigiós estudi d'arquitectura MBM (Martorell - Bohigas - Mackay), responsable d'obres tan emblemàtiques en la transformació de la Barcelona dels anys 80 com la Vila Olímpica i el Port Olímpic. Nascut el mateix dia de Nadal en què moria Francesc Macià (1933), la seva relació amb Catalunya no arribà fins un quart de segle més tard, per via matrimonial. Abans, la seva vida havia estat un no parar, un anar amunt i avall constant per tot Gran Bretanya, inclosa Escòcia, on la família es refugià quan els nazis ocuparen París i l'illa de Wight, en ple Canal de la Mànega, on vivia amb la mare i els germans, es convertí en la primera línia del front. Resulta especialment emotiva la descripció de la batalla aèria del 10 de juliol del 1940, que acabà amb el bombardeig de Londres, viscuda en primera línia, vista des de sota i recordada per algú que perdrà un germà, mecànic de vol, abatut poc després en missió secreta.

Així s'han fet les ciutats

ARNAU CÒNSUL

CRISTINA CALDERER

L'ARQUITECTE DAVID MACKAY HA PUBLICAT UNA AUTOBIOGRAFIA

No és l'únic fet sorprenent de la biografia d'aquest britànic, amb antecedents irlandesos, que ha acabat posant arrels a casa nostra: des d'un avi protagonista de la independència d'Irlanda, amic personal de De Valera i presoner de tots dos bàndols, fins a la possessió dels binocles de Rommel, Mackay s'esforça per

recuperar el món perdut dels seus avantpassats, que passa per les colònies britàniques a l'Àfrica, on el seu pare va ser governador, i que inclou una visió edulcorada de les nobles intencions dels colonitzadors. Sense oblidar els predecessors de la seva família d'adopció, amb un cunyat capellà, la vigilància en els temps de festeig, la lenta inserció en la Catalunya de les "dues-centes famílies" a través dels seus socis i, sobretot, el fosc capítol de l'arrest i l'execució, per part de la FAI, del sogre a qui mai no va arribar a conèixer. S'agraeix el to, distanciat, a la vegada que més apassionat com més temps passava, d'un anglès que decideix viure sota el règim franquista (l'any

1957!) i no pot evitar sentir que "era talment el món d'*Alicia al País de les Meravelles*".

LA PASSIÓ ARQUITECTÒNICA

Tot i que David Mackay confessa que va entrar al món de l'arquitectura per casualitat i que no va interessar-s'hi de debò fins a mitja carrera, el cert és que *Català de retruc*, sense ser un llibre per a especialistes, pot saturar els no avesats en l'art de pensar i reestructurar les ciutats. Perquè Mackay -i Martorell i Bohigas- s'ha dedicat cada vegada més al disseny urbà, a participar en grans projectes públics que requereixen passar per un concurs o, des de l'altre costat, a formar part de jurats que reben l'encàrrec d'un govern

per a desplaçar un mercat centenari, construir un hospital o repensar "zones mortes" d'una gran urbs per a projectar el futur de vastos terrenys de cara a uns Jocs Olímpics. Després de l'èxit de Barcelona, el salt internacional de MBM els ha portat, entre d'altres encàrrecs, a treballar per a Londres' 2012, i ha permès a Mackay tornar a barris que havia deixat quaranta anys endarrere. I és aquí quan, el lloc en la matèria, pot perdre's -literalment- pels carrers de Dublín i Glasgow, entre termes tècnics i perspectives, i amb els salts cronològics de la narració. Esclar que, amb paciència, descobrirà per què l'arquitectura és un art total, comprovarà que en els concursos urbanístics les cartes també estan marcades, i que sovint és a través del diàleg entre els aspirants i els àrbitres que s'arriba a un consens sobre la proposta més adequada. Segurament agrairà el sarcasme en les crítiques a la frivoltzació recent del disseny urbanístic i als arquitectes estrella tipus Norman Foster -potser massa fàcil i persistent-, i pensarà en el Carmel i les goteres del mercat de Santa Caterina al llegir que "els arquitectes sempre han de trobar la manera de burlar les lleis que no avancen al mateix ritme que la societat". Però no oblidem que, al capdavant, David Mackay és dels que s'han dedicat al "camí contrari" assenyalat per Narcís Comadira al poema *Les ciutats*: ha hagut de "convertir en grava Venus i homes sagrats" per construir lentament noves ciutats, amb el pes, sempre present de "pedres que ahir van ser / vides humanes: amors, / sofriments que ningú recorda".

*El lector
agrairà les
crítiques als
arquitectes
estrella*

NARRATIVA

Hiner Saleem,
El fusell del meu pare.
Traducció de Pere-Albert
Balcells. LA CAMPANA.
Barcelona, 2005.

Els nord-americans van ruixar el Vietnam amb napalm, defoliant i agent taronja. Avui, tres generacions després, hi continuen naixent nens-peixos, nens amb aletes en comptes d'extremitats. Nens amb el cap gegantí, com capgrossos, o amb tares neuronals irreversibles que els han deixat com ruïnoses vegetals. Etcètera. Membres de l'exèrcit israelià trenquen els braços dels nens palestins de la Intifada. Els agafen el braç que llança pedres, se'l posen damunt del genoll i hi claven un cop de culata en el sentit contrari de l'articulació. Terroristes suïci-

La guerra sense atributs

AIDA SECURA RIBES

des de l'altre bàndol esclaten dins autobusos escolars on viatgen nens israelians. Etcètera. El govern rus ha convertit Txetxènia en un paisatge lunar en què a la gent ja no li queda res per perdre. Els txetxens segresten escoles i, amb l'ajuda dels russos, maten a tot déu, als nens també, perquè als seus ulls són només llavors. No cal continuar, no acabariem mai. Pel que sembla, el món es construeix i es destrueix amb sang. Tots ho sabem i mirem feliçment cap a una altra banda. Pocs poden mirar-ho de cara i de prop, sense el filtre de la pantalla del televisor.

El fusell del meu pare és la narració autobiogràfica del cineasta kurd Hiner Saleem,

que actualment viu a França com a refugiat polític. Ens hi explica la història punyent d'Azad, fill de l'operador personal del mític Mustafà Barzani, líder de la resistència kurda. Azad és un nen als anys 70, i a través de la seva mirada irònica, veurem la guerra sense atributs, tal com és, crua i absurda. De cara i de prop. Sense excuses cíniques com els interessos econòmics i polítics, que ara s'han rebatejat com la lluita de la Democràcia contra el Mal. Azad ens explicarà el dia a dia de la seva família, del seu poble de proscripats i trepitjats, d'una nació sense Estat, de trenta milions de persones escampades per l'Iraq, l'Iran, Síria i Turquia. Un dels personatges, un pin-

tor condemnat pel règim de Saddam Hussein, dirà: "Nosaltres, els kurds, no serem mai res. Estem maleïts, és el nostre destí. Mireu la nostra història. [...] Però el més estrany és que, malgrat les massacres, encara som aquí, [...] parlant la nostra llengua, però sense acabar de ser res. Refusem sotmetre'ns, ens rebel·lem, i continuem sempre sense ser res". I quan no ets res ni tens res, el camí per convertir-te en peixmarga, que literalment vol dir "el que mira la mort a la cara", és molt planer.

EXPERIÈNCIES D'AZAD

Azad veurà com maten el seu cosí lligant-lo pels peus darrere un jeep fins a convertir-lo en un parrac sanguino-

lent, veurà una vegada i una altra com el seu pare marxa a lluitar contra tancs i avions amb el seu fusell txec atroïnat, es reunirà amb la seva família al voltant d'una ràdio per escoltar les crueltats del partit Baas, nedarà en un riu quan els iraquians el bombardegin amb napalm, i després recollirà a cabassos els peixos morts per menjar-se'ls. Azad creixerà, deixarà de ser un nen, la seva mirada perdrà la innocència i la seva ironia es tornarà més amarga. Com que al seu país tot és incert i efímer, com que es comença a preguntar si hi ha vida abans de la mort, com que s'adona que és impossible excavar túnels amb agulles, decideix emprendre el camí de l'exili. *El fusell del meu pare* és un relat èpic, un testimoni de la caiguda dels mites, però sobretot aconsegueix il·lustrar sense sentimentalismes la perversió que significa ser nen en una guerra.